

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Костюка Олександра Сергійовича на тему «Конституційно-правовий статус Представників Президента України», поданій на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», підготовлений та затверджений на підставі публічної презентації наукових результатів дисертації та її обговорення кафедрою державного будівництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 12 від 12 березня 2026 року)

Обґрунтування вибору теми дослідження та її зв'язок із планами наукових робіт університету. Сучасний етап державно-правового розвитку України характеризується трансформацією у системі організації публічної влади, зумовленою як внутрішніми потребами інституційного вдосконалення, так і зовнішніми викликами, пов'язаними із забезпеченням національної безпеки, відновленням територіальної цілісності та європейською інтеграцією. У цих умовах особливого значення набуває ефективність механізму здійснення державної влади, узгодженість діяльності її гілок та спроможність держави до забезпечення інституційної стійкості. Ключову роль у цьому механізмі відіграє Президент України, реалізація конституційних повноважень якого об'єктивно потребує існування інституту його представників, що забезпечує інституційно-опосередковану реалізацію його повноважень у взаємодії з вищими органами влади, органами влади АР Крим та іншими суб'єктами публічної влади. Водночас правова основа організації та діяльності представників Президента України характеризується фрагментарністю, асиметричністю та значною залежністю від підзаконного регулювання, що зумовлює нечіткість нормативного визначення їх статусу, породжує ризики порушення балансу між гілками влади.

Актуальність теми зумовлена також відсутністю єдиного доктринального підходу до визначення правової природи інституту

представників Президента України.

Вітчизняна юридична наука приділяє увагу дослідженню статусу Президента України, чому присвячені праці С. А. Агофонова, Д. М. Белова, Ю. М. Бисаги, В. І. Борецького, А. Ю. Войчука, О. О. Даниляка, Г. В. Задорожньої, Н. О. Рибалки, С. Г. Серьогіної, С. О. Телліса, В. Л. Федоренка та ін., а також вивченню діяльності апарату Президента України, зокрема такими науковцями, як О. О. Берназюк, Ю. П. Битяк, І. І. Бодрова, О. Т. Волощук, Т. О. Дідич, О. І. Зозуля, Н. Г. Плахотнюк, Н. О. Рибалка, М. В. Савчин, С. Г. Серьогіна, В. В. Сухонос, В. А. Шатіло, В. В. Шутович та іншими. На сьогоднішній день окремі наукові роботи таких дослідників, М. О. Баймуратова, О. М. Бикова, Д. С. Гети, О. О. Гріненка, Л. М. Гришко, Л. М. Дешко, А. В. Коструби, О. Ю. Лялюка, А. О. Муртішевої, Т. В. Стещенко, І. В. Яковюка висвітлюють певні аспекти конституційно-правового статусу представників Президента України. Втім монографічні спеціалізовані дослідження конституційно-правового статусу представників Президента України у вітчизняній конституційно-правовій науці відсутні. Зазначене і обумовлює вибір теми дослідження.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри державного будівництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах цільової комплексної програми наукової діяльності «Конституційно-правові проблеми забезпечення верховенства права у функціонуванні механізму публічної влади в Україні» (державна реєстрація № 0111U000966). Тема дисертації затверджена вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, протокол № 5 від 25.10.2022 р.

Наукове завдання, розв'язання якого отримано в дисертації. Метою роботи є розробка цілісної концепції конституційно-правового статусу представників Президента України, вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення його правового регулювання

в умовах сучасного державно-правового розвитку. Досягнення окресленої мети потребує вирішення таких завдань:

- визначити теоретико-правові засади інституту представників Президента України, з'ясувати його місце у структурі апарату глави держави та роль у механізмі реалізації конституційних повноважень Президента України;

- охарактеризувати еволюцію конституційно-правового статусу представників Президента України у контексті розвитку конституційної моделі організації влади;

- узагальнити зарубіжний досвід правового регулювання та функціонування інституту представників глави держави, визначити можливість його рецепції в Україні;

- розкрити правову основу організації та діяльності представників Президента України, виявити її системні особливості та окреслити напрями вдосконалення;

- визначити систему посад представників Президента України, особливості їх правового статусу, порядку призначення та звільнення;

- окреслити функції та повноваження представників Президента України, встановити проблеми їх правового регулювання та реалізації;

- розробити науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання організаційних форм і методів роботи представників Президента України з урахуванням потреб сучасного державно-правового розвитку;

- визначити напрями розвитку та удосконалення конституційно-правового статусу представників Президента України і розробити відповідні пропозиції щодо вдосконалення його правового регулювання.

Всі поставлені завдання було вирішено, мета дослідження була досягнута.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що ця робота є одним із перших в Україні комплексних досліджень специфіки конституційно-правового статусу представників Президента України, в якому на основі комплексного опрацювання проблем теоретичного, нормативного і правозастосовного характеру розроблена цілісна організаційно-правова модель інституту представників Президента України, визначені тенденції та перспективи його розвитку, опрацьовані пропозиції щодо удосконалення правового регулювання. Проведене дослідження дозволило одержати такі результати, що мають наукову новизну і виносяться на захист.

Уперше:

- запропоновано визначати інститут представників Президента України як субінститут конституційного інституту президентства, що характеризується відносною самостійністю, власним предметом правового регулювання, специфічним суб'єктним складом та функціональним призначенням – здійсненням публічно-правового представництва глави держави;

- доведено необхідність розглядати публічно-правове представництво Президента України як поліаспектну категорію, зміст якої поєднує статичну (інституційно-опосередкований спосіб реалізації конституційних функцій і повноважень Президента України), функціональну (основний напрям діяльності спеціально уповноважених суб'єктів – представників Президента України) та процесуальну (конституційно-правові відносини, які мають загальнодержавний, комплексний, двосторонній, зовнішній та постійний характер) складові;

- публічно-правове представництво Президента України визначено як засновані на нормах Конституції України правовідносини, що виникають, змінюються або припиняються між представниками Президента України, які діють від імені глави держави, та Верховною Радою України, Кабінетом

Міністрів України, Конституційним Судом України, органами влади АР Крим та іншими органами публічної влади у зв'язку зі створенням правових, організаційних, інформаційних та інших передумов реалізації Президентом України конституційних повноважень із забезпечення злагодженого функціонування публічно-владного механізму на єдиних конституційно-правових засадах;

- обґрунтовано положення про розуміння інституту представників Президента України як цілісного за своєю правовою природою, але внутрішньо диференційованого утворення, складовими елементами якого є допоміжні посади і державні органи міжінституційного та територіального представництва Президента України, що характеризуються відмінностями у правовій та територіальній основі організації і діяльності, ступені організаційної єдності та функціональному призначенні;

- обґрунтовано положення про інститут представників Президента України як адаптивний елемент механізму реалізації конституційних повноважень глави держави, здатний трансформуватися залежно від політико-правових умов у владно-управлінські, координаційні та контрольні-наглядові механізми, а в умовах критичних загроз державності – виконувати функції інституту державного урядування;

- визначено основні організаційно-правові моделі інституту представників глави держави в зарубіжних країнах, до яких віднесені інституціоналізована, апаратно-структурована, апаратно-неструктурована, персоналізована моделі та встановлена їх кореляція з рівнями правового регулювання та функціональною спеціалізацією;

- систематизовано сучасні тенденції розвитку інституту представників глави держави в зарубіжних державах, до яких віднесено: посилення ролі міжінституційного представництва; еволюцію територіального представництва від адміністрування до наглядової діяльності; деполітизацію та професіоналізацію статусу представників;

підвищення рівня нормативної визначеності, прозорості та підзвітності їх діяльності;

- визначено, що інституційне функціональне призначення представників Президента України у здійсненні публічно-правового представництва реалізується шляхом виконання ними інституційно-репрезентативної, публічно-процедурної, комунікативної, інформаційно-аналітичної та моніторингової функцій, які в процесі практичної реалізації виявляють різну пріоритетність, зумовлену особливостями нормативного визначених завдань діяльності представників;

- запропоновано авторську модель правового статусу міжінституційних представників Президента України, що ґрунтується на поєднанні їх інституційного статусу з особливостями проходження патронатної служби та передбачає: а) пряме підпорядкування главі держави; б) безпосереднє призначення та звільнення Президентом України; в) поєднання довірчого порядку заміщення посад з встановленням кваліфікаційних вимог до кандидатів (щодо наявності громадянства України, рівня освіти, володіння державною мовою, досвіду роботи у відповідній сфері, належної ділової репутації) та обмежень задля забезпечення політичної та інституційної неупередженості; г) інституційне оформлення системи посад як самостійної ланки у структурі Офісу Президента України (Служби представників Президента України) із належним організаційним, кадровим та матеріально-фінансовим забезпеченням без втручання у зміст представницької діяльності; г) нормативне врегулювання відносин підзвітності, підконтрольності та відповідальності;

удосконалено:

- розуміння політико-правової ролі інституту представників Президента України як цілісного конституційно-правового утворення у складі апарату Президента України, функціонально призначеного для забезпечення постійної, професійної, організаційно оформленої та

інституційно-опосередкованої реалізації повноважень глави держави у тих сферах публічно-владної діяльності, які визначають стан узгодженого функціонування державного апарату та територіальної організації влади;

- характеристику публічно-правової природи представництва Президента України, до основних рис якої віднесено: а) представництво вищого органу державної влади; б) створення необхідних і достатніх передумов реалізації повноважень глави держави; в) вчинення дій від імені Президента України та з метою реалізації його публічно-правових інтересів; г) імперативний характер; г) здійснення на постійних, кваліфікованих і усталених засадах із застосуванням організаційно впорядкованих форм. Це дозволяє відмежувати інститут представників Президента України від інститутів лобізму, адвокації, самопредставництва, заміщення посадової особи, організаційних та матеріально-технічних форм взаємодії, а також інституту уповноважених Президента України;

- визначення конституційно-правового статусу представників Президента України як складної конституційно-правової категорії, що позначає закріплене нормами конституційного права та втілене у політико-правову практику правове положення представників Президента України в публічно-владному механізмі держави і включає комплекс взаємопов'язаних елементів – правосуб'єктність, порядок формування, принципи організації та діяльності, функції, компетенцію, гарантії та відповідальність Представників Президента;

- розуміння ролі інституту представників глави держави у державах перехідного типу. Обґрунтовано, що інститут представників глави держави виступає специфічним, транзитним механізмом стабілізації державного управління та забезпечення інституційної спроможності територіальної організації влади, зумовленим потребами подолання інституційної слабкості місцевого самоврядування, запобігання відцентровим

тенденціям, забезпечення реалізації реформ та додержання режиму законності;

- наукові підходи до визначення системи посад представників Президента України як нормативно визначеної та організаційно впорядкованої сукупності державних посад, яка має відкритий характер і поєднує інституційно сталу та факультативну складові, що надає їй ознак «динамічної стійкості» та здатності адаптуватися до змін політико-правового середовища. Розвинуто класифікацію посад представників Президента України за правовою основою, нормативною обов'язковістю створення, функціональною роллю, ступенем інституційної сталості, порядком заміщення, підпорядкованістю та строком повноважень, що дозволило виявити внутрішню структурованість цієї системи, обґрунтувати її неоднорідний характер та здійснити розмежування посад міжінституційного і територіального представництва глави держави;

набули подальшого розвитку:

- розуміння інституту представників Президента України як елементу структури апарату глави держави через виокремлення та комплексну характеристику його загальних, спеціальних та особливих рис, що дозволяють розкрити його правову природу. Доведено, що до загальних належать риси, властиві для всіх структур президентського апарату, спеціальних – риси, що вирізняють інститут представників Президента, особливих – риси, що підкреслюють унікальність окремих його форм;

- уявлення про еволюцію інституту представників Президента України шляхом визначення основних етапів його становлення та трансформації, а саме: первісного етапу інституціоналізації територіального представництва глави держави у системі виконавчої влади; етапу його трансформації в організаційно відокремлені контрольні-наглядові та координаційні механізми забезпечення реалізації президентських повноважень; сучасного етапу формування міжінституційного та територіального представництва,

інтегрованого у структуру апарату Президента України та адаптованого до умов забезпечення національної стійкості;

- обґрунтування необхідності законодавчого визначення статусу представників Президента України. Доведено, що до правової основи організації та діяльності представників Президента України, які діють у складній системі конституційно-правових відносин балансу гілок влади та взаємодії різних рівнів публічної влади, мають висуватися підвищені вимоги правової визначеності та передбачуваності. Найбільш оптимальним способом законодавчого врегулювання визначено включення окремого розділу до закону про допоміжні органи Президента України, а також внесення змін до законів України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим».

- обґрунтування використання досвіду реалізації законодавчої моделі статусу Представництва в АР Крим для формування сучасних підходів до вдосконалення територіальної організації публічної влади в Україні. Доведено, що такі елементи його правового статусу, як забезпечення інституційної присутності глави держави на відповідній території, здійснення системного моніторингу актів органів публічної влади, внесення подань щодо усунення порушень законності, підготовка пропозицій про зупинення чи скасування незаконних актів, а також інформаційно-аналітичне забезпечення реалізації контрольних повноважень Президента України, можуть бути використані при формуванні функціональної моделі державного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування та у процесі запровадження органів префектурного типу.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження. Положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертації достатньою мірою науково обґрунтовані й достовірні. Для того, щоб отримати багатоаспектні результати цього дослідження, а також зробити

цінні, ґрунтовні, змістовні та новітні висновки та пропозиції, автор задіяв чимало загальнонаукових і вузько-спрямованих методів наукового пізнання.

Методологічну основу роботи складає комплексний багаторівневий підхід із використанням філософських, загальнонаукових, спеціально-наукових методів. Філософський діалектико-матеріалістичний підхід застосовувався для з'ясування змісту й сутності інституту представників Президента України у динаміці публічно-правового представництва, взаємозв'язку із інститутом президентства (підрозділ 1.1); порівняльно-правовий метод – для вивчення правового регулювання й порядку функціонування інституту представників глави держави у зарубіжних країнах (підрозділ 1.3); формально-юридичний метод – для визначення понять, аналізу особливостей правового регулювання (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4). Історико-правовий метод став у нагоді при розгляді еволюції конституційно-правового статусу представників в Україні (підрозділ 1.2) і зарубіжних державах (підрозділ 1.3); структурно-функціональний – при характеристиці виконуваних представниками Президента України функцій і повноважень (підрозділ 2.3); метод класифікації – при виокремленні організаційних форм представництва Президента України (підрозділ 1.1), організаційних моделей представництва глави держави (підрозділ 1.3), системи посад представників (підрозділ 2.2), організаційних форм і методів діяльності представників (підрозділ 2.4); методи теоретично-правового прогнозування і моделювання – при обґрунтуванні пропозицій з удосконалення правового регулювання організації та діяльності представників (підрозділ 2.1), їх службово-правового статусу (підрозділ 2.2), функцій і повноважень (підрозділ 2.3), форм і методів роботи (підрозділ 2.4).

Нормативною базою дослідження стало вітчизняне і зарубіжне конституційне законодавство, висновки і рекомендації Венеціанської комісії. Емпіричною базою – практика правового регулювання та реалізації

конституційно-правового статусу представників глави держави в Україні та зарубіжних державах, а також рішення Конституційного Суду України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані:

- у науково-дослідних цілях – як основа подальших досліджень публічно-правового представництва глави держави та інституту його представників в Україні та зарубіжних країнах;

- у правотворчій діяльності – при підготовці проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення правового регулювання статусу представників Президента України, при формуванні правової моделі державного нагляду за законністю актів органів місцевого самоврядування, з урахуванням конституційних засад, європейських стандартів та потреб забезпечення національної стійкості;

- у правозастосовній діяльності – для оптимізації організаційних форм і методів роботи представників Президента України, підвищення ефективності діяльності органів публічної влади;

- у інтерпретаційно-правовій діяльності – як теоретичний матеріал для наукового обґрунтування положень, пов'язаних з конституційним та законодавчим регулюванням відносин у сфері функціонування інституту президенства;

- у навчальному процесі – при підготовці навчальних матеріалів та викладання навчальних дисциплін «Конституційне право України», «Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні», «Державне право зарубіжних країн», «Державна влада та місцеве самоврядування: питання теорії і практики».

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри державного будівництва Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доповідалися на чотирьох науково-практичних конференціях та круглих

столах, а саме: на Міжнародній науково-практичній конференції «Конституційне право ЄС в аспекті євроінтеграції України» (м. Харків, 21 квітня 2023 р.), Всеукраїнському круглому столі «Європейський вектор розвитку муніципальної влади України» (м. Харків, 4 грудня 2024 р.), Науково-практичній конференції «Забезпечення прав людини органами публічної влади в Україні: сучасні виклики та перспективи» (м. Харків, 16 травня 2025 р.), Науково-практичній конференції з нагоди Дня Конституції України «Європейський вимір Конституції: розширюючи горизонти державного та муніципального розвитку» (м. Харків, 27 червня 2025 р.).

Повнота викладу матеріалів дисертації в публікаціях здобувача.

Основні теоретичні положення та висновки, сформульовані у дослідженні, викладено в 8 наукових працях, з яких 4 – у наукових фахових виданнях України, та 4 – у збірниках матеріалів наукових конференцій та засіданнях круглих столів.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію виконано українською мовою з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення матеріалу дослідження – науковий.

Загальний висновок. Дисертація Костюка Олександра Сергійовича на тему «Конституційно-правовий статус Представників Президента України» є кваліфікаційною науковою роботою, містить нові науково обгрунтовані результати, які виконують конкретне наукове завдання, покладаючись на ґрунтовні результати проведеного дослідження, враховуючи попередні наукові надбання вчених у різних галузях права, багатосторонній аналіз міжнародного та зарубіжного досвіду, правових актів органів державної влади, сформульовано авторські висновки, пропозиції та рекомендації щодо конституційно-правового регулювання статусу Представників Президента України.

Дисертація є самостійною науковою працею, яку виконано з

дотриманням академічної доброчесності, при використанні доктринальних джерел, правових актів, матеріалів практики роботи органів публічної влади відсутні випадки фальсифікацій та фабрикації.

Наукова новизна, висновки та пропозиції сформульовані автором особисто й обґрунтовані на підставі особистих досліджень.

Дисертація **Костюка Олександра Сергійовича** на тему «Конституційно-правовий статус Представників Президента України» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) та може бути подана до разової ради для захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Головуючий на засіданні:

завідувач кафедри державного будівництва

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого,

кандидат юридичних наук, доцент

Олексій ЛЯЛЮК

Секретар на засіданні

Оксана СИДОРЕНКО

Оксана СИДОРЕНКО

